

# O Kuşu Ben Gördüm

(Cezaevinden Eğitimcilere Mesajlar)

Şair-Yazar İnci OKUMUŞ  
Dr. Öğr. Üyesi Veda Yar YILDIRIM  
Prof. Dr. Nail YILDIRIM  
Cumhuriyet Savcısı Bülent DELİBALTA





Şair-Yazar İnci OKUMUŞ - Dr. Öğr. Üyesi Veda Yar YILDIRIM  
Prof. Dr. Nail YILDIRIM - Cumhuriyet Savcısı Bülent DELİBALTA

## O KUŞU BEN GÖRDÜM (Cezaevinden Eğitimcilere Mesajlar)

ISBN 978-625-7880-31-2  
DOI 10.14527/9786257880312

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Temmuz 2020, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek  
Dizgi-Grafik Tasarım: Hilal Sultan Kılıç  
Kapak Tasarım: Pegem Akademi  
Kapak Görseli: Fahrettin Şankaynağ

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.  
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA  
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306  
Matbaa Sertifika No: 46661

### İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA  
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51  
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08  
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60  
İnternet: [www.pegem.net](http://www.pegem.net)  
E-ileti: [pegem@pegem.net](mailto:pegem@pegem.net)  
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*“Reis Bey” adlı eseriyle biz yazarlara verdiđi  
ödevin geređi olarak hazırlanan bu kitap,  
üstat Necip Fazıl Kısakürek’e ithaf edilmiştir.*



## ÖN SÖZ

Eğitimin amacı iyi insan yetiştirmektir. İyi insan neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edebilmekte ve ona göre davranışlarını, tutumlarını, eylemlerini belirlemektedir. Ailenin, okulun ve çevrenin amacı iyi insan yetiştirmektir. Ancak bazı insanlar iyilik çizgisini aşarak suça karışmaktadırlar. Bu insanların çizgiyi aşmasında eksik bir şeyler olabilir mi? Aile, okul, çevrenin bu suçta bir payı olabilir mi? Bu kitabın ortaya çıkmasındaki temel amaç suça götüren süreçleri eğitimci bakışıyla sorgulamaktır. Bu kitabın amacı suçu hafifletmek, suçluyu aklamak değildir. Bir yerde suç varsa cezasız kalmamalıdır. Kitabın amacı Ceza ve Tevkifevlerinin sorgulamak da değildir. Suça karışan bir insanı ıslah etmek için Ceza ve Tevkifevlerinin yaptıkları olumlu çalışmalara kitabın araştırma sürecinde bizzat şahit olunmuştur. İleride tartışılacağı üzere suç bir sonuçtur. Bu sonuç insanı, insanlığı çürütebilmektedir. Bu kitapta sonuç olan suç ve suça götüren süreçler, formal ve informal öğrenme ortamları açısından sorgulanmıştır.

Bu sorgulamayı yapmak üzere Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 11/04/2019 tarih ve E.122/58867 sayılı araştırma onayıyla Kahramanmaraş E Tipi Kapalı İnfaz Kurumu'nda bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada mahkûmlara burada olmalarında yetiştirme tarzlarının ve formal eğitim kurumlarında çalışan eğitimcilerin tutumlarının etkisi olup olmadığına dönük sorular sorulmuştur. Tamamen gönüllülük esasına dayalı 346 veri toplanmıştır.

Çalışmada toplanan verilerin analiz sürecinde mahkûmların eğitim özgeçmişleri Şair-Yazar İnci Okumuş tarafından hikâyeleştirilmiştir. Mahkûmların görüşleri Dr. Öğretim Üyesi Veda Yar Yıldırım tarafından içerik analiziyle incelenmiştir. Kitabın veriler bağlamında tartışılması da Prof. Dr. Nail Yıldırım tarafından gerçekleştirilmiştir. Kitabın sonunda önerilen “Yalnızca Suçlu mu Suçlu?” adlı model, Prof. Dr. Nail Yıldırım'ın önerisi ve Cumhuriyet Savcısı Bülent Delibalta'nın katkılarıyla oluşturulmuştur. Hikâyelerin oluşturulması ve analiz süreç-

lerinde hiçbir yer ve insan ismi verilmemiş etik kurallara uyulmuştur. Elde edilen sonuçlar ilgili literatürle tartışılarak cezanın sonuca değil de sürece yayılmasını içeren; “Yalnızca Suçlu mu Suçlu” adlı model önerisi geliştirilmiştir. Kitap Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün 12/06/2020 tarih ve E.38/75200 sayılı yayınlanma onaylarıyla basılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında başta Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne, Kahramanmaraş Cumhuriyet Başsavcısı İlker Yazıcı’ya, Kahramanmaraş E Tipi Kapalı İnfaz Kurum Müdürü Metin Akkaya’ya, Cezaevi öğretmenleri Ejder Topal ve Murat Akgüne, İnfaz Koruma Memurları İmam Küçük ve Sinan Sünbül’e, Ceza İnfaz Kurumu çalışanlarına ve çektiği fotoğrafın kitabın kapak resmi olmasına izin veren Fahrettin Şankaynağı’na teşekkür ediyorum.

**Yazarlar Adına**

**Prof. Dr. Nail YILDIRIM**

# İÇİNDEKİLER

|   |            |
|---|------------|
| Ön Söz.....                                     | v          |
| <b>1. Bölüm</b>                                 |            |
| Başlarken .....                                 | 1          |
| <b>2. Bölüm</b>                                 |            |
| Çalışma Grubu ve Suç İstatistiklerine Dair..... | 9          |
| <b>3. Bölüm</b>                                 |            |
| Mahkûmların Görüşleri .....                     | 19         |
| Kendim Az Ettim Kendim Buldum .....             | 19         |
| Ailemdir Sebebim .....                          | 38         |
| Arkadaştır Sebebim.....                         | 62         |
| Eğitim/cidir Sebebim.....                       | 71         |
| <b>4. Bölüm</b>                                 |            |
| Son Söz .....                                   | 101        |
| Uygulayıcılar İçin Bir Model Önerisi .....      | 113        |
| Yalnızca Suçlu mu Suçlu? .....                  | 117        |
| <b>Kaynaklar .....</b>                          | <b>121</b> |





# 1. BÖLÜM

## BAŞLARKEN

Hapishanede koğuşun kapısı açılmıştı. Gerçekten de koğuş kapısı demirdi ve üzerinde göz hizasında küçücük bir delik vardı. İçeriye girildiğinde sizi, on metrekairelik bir oda karşılıyordu. Mahkûmların beklediği avluyaysa bu odadan geçiliyordu. Avluda sesler yüksekti. İnfaz koruma memuru; “Ne oluyor!” diye seslendi. Mahkûmlar hemen hizaya geçtiler. Avlu da on metrekaire büyüklüğünde bir yerdi. Kalın beton bloklarla çevrilmiş ve üstü tellerle de kapatılmıştı. Sadece gökyüzü görülüyordu. Savcı, ne oldu? diye sordu. Mahkûmlardan birisi: “Az önce gökyüzünden bir kuş geçti. O kuşu ben gördüm, sen gördün! diye tartışıyorlar” dedi. Kitabın adı bu yüzden “O Kuşu Ben Gördüm” oldu. Bu kitabın ortaya çıkması için yapılan araştırmalar, araştırmacının hapishaneye ilişkin gözlemleri olarak kitabın ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır.

Bir kuşu görebilmenin umudu. Özgürlük kavramının somut hali. İnsan burada nasıl yaşar? Burası nasıl bir yer? İnsanlar buraya neden ve nasıl gelirler? Araştırmacının birkaç saat sonra çıkacağını bildiği halde ayakları titreyerek girdiği bu mekâna insanlar nasıl dayanırlar? İnsanları buraya getiren nedir? İşlenen bir suç nasıl bir şeydir? Suçu işleyen bir mahkûm nasıl bir şeydir? Bu duygularla girdiğim hapishane kapısından tüm sürecin raporlanmasına kadar süreç, kitabın ilerleyen sayfalarında yer almaktadır.

Konumuz insan. Âdem alem içinde, alem de âdem içinde ve bütün alemin özelliklerini içinde topladığı varlık (Tarhan, 2013) olan insan. Bir insanın yaptığı hatalı bir davranış. Büyük bir süreç. Sü-

reç şöyle başlar: Bir insan bir suç işler. Suçun oluşturduğu mağduriyetler: Kiminin yüreği dağlanır, kiminin malı, kiminin ocağı yanar. Sonra mahkeme süreçleri başlar. Bir sürü insan süreçtedir. Kimi savunur, kimi suçu tanımlamaya çalışır. Sonra suçluyu cezalandıracak mekânlar yapılır. Orada da başka türlü bir dünya yaşanır. Bir suç onlarca yüzlerce insanı, zamanı, mekânı meşgul etmeye başlamıştır. Mağduriyetler de cabası. Bu suç olmasaydı, yukarıda sayılanların hiç birisi olmayacaktı. Bir sürü mağduriyetler, zaman, mekân israfları olmayacaktı. Toplumda insanlar birbirine daha güvenle bakacaktı. Dünya daha yaşanabilir olacaktı. İdam tartışmalarının olduğu dönemde, çocuğu birisi tarafından öldürülen bir aileye rutin ziyaretlerimin birini gerçekleştirmiştim. Olayın olduğu andan sonra bir yıl geçmişti ki aileye; “Ne düşünüyorsunuz?” diye sorduğumda, babanın cevabı tam da bu süreci özetliyordu: “*Benim canım gittikten sonra idam olmuş olmamış ne önemi var ki?*” Burada vurgulanan durum; aslında giden canın çocuğunun canı değil, adeta kendi canı olduğuydu.

Suç, gelişmiş ve gelişmemiş tüm toplumların ortak sorunudur (Sevim ve Soyaslan, 2009). Peki bu suç nasıl bir şeydir? İnsanı, insanlığı çökerten bu suç hangi saiklerle işlenmektedir? Suç daha çok ne zaman, neden işlenmektedir ve hangisuçlar işlenmektedir? Bu konulara ilişkin bilim dünyası, yapılan araştırmalar ne diyor? Bu suçun işlenmesi nasıl bir şeydir? Neden bazı insanlar suç işliyor da bazıları işlemiyor? Suç tek başına karar verilen, işlenen bir şey midir? Suçun işlenmesinde suçluya beraber kimler, hangi kurumlar sorumlu olabilir? Bu sorulara cevap verecek suçta neden olan etkenlerin tüm süreçleriyle bilimsel olarak incelenmesi, bu konuda atılacak adımların daha rasyonel olmasına destek olacaktır (İçli, 1993:2).

İnsan yaşadığı toplumun hem esiri hem eseridir (Aydın, 2016). Toplumda derin değişimler olmuştur. Bunlar; toplum bilincinin kaybolması, geleneksel aile yapısının çözülmesi, okulların rakiple-  
rinin olması ve yoğun bireyciliktir (Schlechty, 2019). Bu değişimler beraberinde toplumsal denetimi bozmuş olabilir. Küresel dünyada

biz de ülke olarak değişimden nasibimizi almaktayız. Bu bozulmuş kontrolün ürettiği suç tüm dünyada artmaktadır. 2006 yılında Kaliforniya eyaleti devlet üniversitesi sistemi için 3.5 milyon dolar, cezaevi sistemi için ise 9.9 milyar dolar harcadı. Kaliforniya eyaletinde potansiyel üniversite mezunlarından 3 kat daha fazla suçlu bulunmaktadır (Robinson ve Aronica, 2018).

Tarhan'a (2012) göre insanın suç işlemesi onların kaderiolarak görülmemelidir. İnsanda suçluluk geni yoktur. Suça eğilim geni vardır. Bu durumu Öztürk'ün (2011) aktarmalarında Mevlana'nın şu sözü özetlemektedir: İnsan, ölümlü ile ölümsüzü, iyi ve kötüyü, ilahi ve beşeriye benliğinde birleştiren bir toplayıcı ortamdır (Öztürk, 2011). Toplayıcı durumda olan bu insan her şeyi yapabilir ancak yaşama sanatında sınıfta kalmıştır. Oysa eğitimin temel görevi yaşama sanatını öğretmektir (Aydın, 2016).

Suç kelimesi ahlaka ve yasalara aykırı davranış (Eren, Gözaydın, Parlatır, Tekin ve Zülfikar, 1988: 1344), tehlikeli ve topluma zarar veren eylemler (Dönmezer ve Erman: 1994: 305), karşılığında ceza yaptırımını bulunan yasada yerini bulan hareket olarak tanımlanmaktadır (Çopur, Ulutaşdemir ve Balsak, 2015). Suçun toplumdan topluma değişen bir tarafı bulunmaktadır (Yücel, 1986: 26).

Suç, insanın kişilik yapısı, çevresel etkenler, aile yapısı ve yaşam koşullarının olumsuz bir bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere suç tek başına işlenen bir durum olarak görülmemelidir. Aile, çocuğun girdiği okul, arkadaş, çevre hepsi sürecin bir parçası olarak ele alınmalıdır (Baltacı, 2011; Şen, Karbeyaz, Toygar ve Akkaya, 2012). Suçun zaman ve yapıya göre değişmesi yüzünden suça disiplinler arası bakılması gerekmektedir (Çopur ve diğerleri, 2015).

Suçla ilişkin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik kuramlar bulunmaktadır. Psikolojik kuramlar suçun kişisel olduğunu savunurlarken, sosyolojik kuramlar suçun birçok farklı değişkeni olduğunu ortaya koymaktadır. Suça disiplinler arası bakıldığında (Cömertler ve Kar, 2007);

- Biyolojik anlamda suç genetik yapıyla ilgilidir.
- Psikolojik anlamda dengesiz bir kişilikle ilgilidir.
- Sosyo-psikolojik anlamda suç hem sosyal hem psikolojik bir süreçtir.
- Ekonomik anlamda suç gelir seviyesiyle ilgilidir.
- Sosyolojik anlamda suçlu davranışın nedeni çevreseldir. Toplum suçu hazırlar, suçlu sadece bir araçtır.

Sosyolojik açıdan suç teorileri (İçli, 1998: 67);

*Tablo1. Sosyolojik açıdan suç teorileri*

| Kuramın adı                                  | Kuramın içeriği  |
|--|--|
| <b>Fonksiyonalist Kuram</b>                  | Suçun toplum açıdan birtakım işlevleri bulunmaktadır. Bazen toplumun birleşmesi, bazen uzlaşması, etiketleme gibi suçun fonksiyonları bulunmaktadır. |
| <b>Gerilim Teorisi</b>                       | Sosyal yapının zengin ve mal sahibi olma arzuları yapıyı zorlamaktadır.  |
| <b>Sosyal Ekoloji Teorisi</b>                | Çevrenin değişimi ile ilgili oluşan sosyal değişimler suç oluşturabilir.   |
| <b>Sosyal Organizasyonsuzluk Teorisi</b>     | Sosyal hareketlilik, şehirleşme, sanayileşme gibi faktörlerin bireylerdeki sosyal değerlere bağlılığı zayıflatmaktadır.                              |
| <b>Alt Kültür Teorisi</b>                    | Belirli bir alt kültüre mensup bireylerin farklı amaçlara yönelebileceği bunların da kanunlara aykırı olabileceği düşüncesidir.                      |
| <b>Yaftalama veya Damgalama Kuramı</b>       | İlk mahkûmiyet suçluyu lekelemekte ve bu onun sosyal statüsüne, mesleğine, ailesine ve esaslı olarak da topluma etki etmektedir.                     |
| <b>Sosyal Öğrenme teorisi</b>                | Suç diğerlerinden öğrenilir ve taklit edilir.  |
| <b>Sosyal Kontrol Kuramları</b>              | Birey üzerinde kontrolün azalması ve bireyin topluma bağlılığının azalması suçluluğu artırabilir.  |
| <b>Sosyal Çatışma veya Marksist Kuramlar</b> | Kapitalist ekonomik şartlar sosyal adaletsizliğe dolayısıyla suça götürür.   |

Kaynak: İçli (1998: 67).

Tablo 1 incelendiğinde suça sebep olabilecek 7 farklı sosyal teori bulunmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre suç türleri; vatana ihanet, hürriyete karşı, devlet yönetimine karşı, adliyeye karşı, kamu düzenine, kamu güvenine, kamu esenliğine, genel ahlaka ve aile düzenine, kişiye ve mala karşı suçlar şeklinde on farklı grupta ele alınmaktadır (Aytaç, Aytaç ve Bayram, 2007). Ceza hukukta, suç işleyene bazı konularda (yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna) devletin koyduğu kısıtlama (Erenve diğerleri, 1988: 255) anlamına gelmektedir. Bu kısıtlamalar hapis ve adli para cezalarıdır (Türk Ceza Kanunu, 2005: 66).

Hapishaneye tarihi açıdan bakıldığında hem batıda hem de doğuda 16. yüzyıla kadar benzer işleve sahip olduğu, bu yüzyıldan sonra ıslah çalışmalarına başlandığı görülmektedir. Ancak 20. yüzyıla kadar bu işlevini yerine getirememiştir. Bugün de topluma yeniden kazandırma denilen sosyalleştirme, ıslah etme işlevini tam olarak yerine getirdiği söylenemez. Toplumda suç işleme oranları, suç işleyerek tekrar hapishaneye dönme oranları bunu ispatlamaktadır. Buna rağmen hapishane suç işleme sürecinde önemli bir caydırıcı olarak görülmektedir (Uyanık, 2017).

İlk hapishane Kuzey Avrupada görülmektedir. Şehir olarak Londra'da 1555 yılında kurulmuştur. Hapishane, Osmanlı İmparatorluğu'nda 19.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktığı görülmektedir. Osmanlı döneminde Karesi Hapishanesi'nde bulunan mahkûmların eğitimi görülmektedir (Yıldız, 2015). Hapis hayatına ilişkin Aliya İzzetbegoviç'in (2017); "*Ceza verilirken çok dikkatli olunmalıdır. Ceza kanununu hapiste yazsaydım başka türlü düşünürdüm*" ifadesi manidardır.

Açılan bir okul bir hapishane kapatır mı? Victor Hugo'nun bu sözü okul ile suç, suçlu, hapishane süreçleri arasında sebep sonuç ilişkisini çağrıştırmaktadır. Sosyolojik kuramlar açısından okul suç ilişkisi şu şekilde ele alınmaktadır: Sosyal kontrol kuramı açısından

öğrencilerin okulun denetimi ve eğitiminden kaçma isteği, okul duygusunun bireyde oluşturduğu kontrol duygusundan kaçma isteğiyle suç işleyebilirler. Gerilim kuramı açısından öğrenciler mevcut eğitim sisteminde meşru yollardan başarılı olamayacağını düşündüklerinden meşru olmayan yollara gidebilirler. Modern etiketleme kuramı akademik başarı düzeyindeki çeşitliliğin öğrenciler arasında yarattığı farklılaştırma biçiminin ötekileştirmeye neden olabileceği ve suça yöneltebileceğini savunur. Tüm bu süreçler öğrencilerin okula yabancılaşması ve okuldan kaçmalarına neden olabilir (Kızmaz, 2004). Öğretim düzeyleri açısından suç türleri incelendiğinde şöyle bir tablo karşımıza çıkmaktadır:

*Tablo 2. Öğretim düzeyi suç türleri ilişkisi*

| Okul düzeyi   | Yüksek ilişkili olduğu suç türleri   |
|---|--|
| Okuma yazma bilmeyen, okur-yazar ama okula gitmemiş | Hırsızlık, uyuşturucu madde kullanmak, satmak, satın almak, para ve mal kaçakçılığı yapmak |
| İlkokul   | Irza geçme ve sarkıntılık, yaralama, dövme ve cinayet.                                     |
| Ortaokul  | Yukarıdakilerle birlikte diğer suç türleri   |
| Lise  | Dolandırıcılık   |
| Yüksekokul, üniversite                              | Dolandırıcılık   |

Kaynak: Yıldız (2004).

Tablo 2 incelendiğinde öğretim düzeyleri azaldıkça suç türleri artmakta, arttıkça da suçun niteliği artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Prof. Dr. Ziya Selçuk'un konuşmasında (IBPF, 2019); tüm insanlığın sorunu olan suçun eğitimle, eğitim seviyeleriyle ilişkisi çarpıcı bir şekilde ortaya konulmaktadır:

*“Eğitim seviyesi yükseldikçe, çevre kirliliği artıyor. Obeziteyle açlığın aynı dönemde birlikte tarihsel bir yükseliş gösterdiği bir çağ yaşıyoruz. Eğitim seviyesi yükseldikçe, teknolojinin öldürme gücü artıyor.Etiğin aslında insanların ne yapması gerektiğiyle ilgili değil, ne yapmaması gerektiğiyle ilgili bir alan olduğunu hatırlamak zorundayız. Eğer etik bir çerçeve çizilmezse, kutsanmış bilimin hizasının nasıl bozulduğunu anlamakta zorluk çekebilecektir. Teknolojinin nasıl insanlığın hayrına değil de insanlığın bir şekilde şefkatini ve merhametini hedef alan bir yöne doğru gittiğini rahatlıkla görebiliriz.”*

İfadeleriyle dünyada yaşanan büyük krizlerin çok yüksek eğitimli insanlar tarafından çıkarıldığına işaret etmektedir. Bu durum eğitimi sorgulanır hale getirmektedir. Eğitimi eksik alanlar farkındalık düzeylerinin azlığı, bilinçsizlik veya başka nedenlerle suç davranışı göstermektedirler. Ancak Selçuk’un da (2019) ifade ettiği üzere eğitim seviyeleri yükseldikçe de suçun niteliği farklılaşmakta hatta yasalara göre suç sayılmayan ancak insanlık adına suç sayılabilecek başka durumlar ortaya çıkmaktadır. Sözü edilen bu durumlar Alatlının (2014) konuşmasında daha farklı bir şekilde ortaya konmaktadır:

*“İflas eden kardeşinizin haraç meraç satışa çıkarılan evini satın almanız yasal hakkınız olabilir ama helal değildir. İmar ruhsatı olan bir müteahhit şehrin ufkuna tecavüz ederken yasal olarak suçsuzdur, ama yaptığı iş helal değildir. Yeni ve çok daha ucuz bir enerji türünün pazara girmesini önlemek üzere üretim haklarını satın alan ve sümen altı eden bir petrol şirketi yasal olarak suçsuzdur, ama yaptığı iş helal değildir. Keza, raf ömrünü uzatmak için ekmeğin içine kanserojen madde koyan fırıncının yaptığı, formülü ambalajın üzerine koyduğu sürece yasal dolayısıyla suçsuz, ama helal değildir. Bir kalem darbesiyle atar ergenleri lümpen ergenleri sokağa döken yazar, alevler afakı sardığında suç mahalinde değilse, olayları evinden seyrettiğini ispat edebiliyorsa yasal olarak suçsuzdur ama helal değildir yaptığı”.*